

1

Pirmiausia prisimenu, kad esu po kažkokiu daiktu. Tai stalas: pamatau stalo koją, paskui žmonių kojas, pakibusį staltiesės kraštą. Čia tamsu, man čia patinka. Turbūt tai vyksta Vokietijoje 1922-aisiais. Man antri metai. Po stalu jaučiuosi puikiai. Regis, niekas nė nenutuokia, kad esu čia. Vietomis ant kilimo ir ant žmonių kojų matyti saulės zuikučiai. Saulės zuikučiai man prie širdies. Žmonių kojos manęs nedomina, kur kas įdomiau stebėti pakibusią staltiesę, stalo koją ir saulės zuikučius.

Paskui tuštuma... o tada – Kalėdų eglutė. Žvakės. Ornamentai su paukštukais: paukštukai, snapuose laikantys nedideles uogų kekeles. Žvaigždė. Du didžiuliai besipykstantys ir šaukiantys žmonės. Valgantys, nuolat valgantys žmonės. Ir aš valgau. Mano šaukštas išlenktas taip, kad, norėdamas valgyti, turiu jį paimti dešine ranka. Jei imu kaire, šaukštas išsisuka man nuo burnos. O šaukštą imti man norisi kaip tik kaire...

Du suaugusieji: vienas didesnis, banguotais plaukais, didele nosimi, didele burna, vešliais antakiais. Jis nuolat suirzęs, dažnai

rėkia. Mažesnysis tylus, apvalaus veido, išblyškęs, didelėmis akimis. Bijoju jų abiejų. Kartais atsirasdavo ir dar vienas asmuo – storulė, vilkinti suknelės nėriniuotomis apykaklėmis. Ji nuolat segėdavo didelę segę, o ant veido turėjo daug apgamų, iš kurių styrojo nedideli plaukučiai. Aniedu ją vadindavo „Emili“. Būdami kartu, šie žmonės neatrodė laimingi. Emili buvo mano senelė, tėvo mama. Tėvo vardas buvo Henris, o mamos – Katarina. Niekad į juos nesikreipdavau vardu. Buvau Henris jaunesnysis. Šitie žmonės dažniausiai šnekėdavo vokiškai, iš pat pradžių šia kalba mėginau kalbėti ir aš.

8 Pirmieji mano senelės žodžiai, kuriuos prisimenu, buvo: „Aš dar jus *visus* palaidosiu!“ Pirmąkart ji tai pasakė prieš mums pradėdant valgyti ir kartodavo daugybę kartų, kiekvieną sykį, kai tik šeima susėdavo prie stalo. Valgymas mūsų namuose buvo ypač svarbus. Valgydavome bulvių košę su riebiu padažu – ypač dažną maistą sekmdieniais. Be to, šveisdavome jautienos kepsnius, dešreles su raugintais kopūstais, žaliuosius žirmelius, rabarbarus, morkas, špinatus, daržines pupeles, vištieną, mėsos kukulius su spagečiais, retkarčiais spagečiai būdavo patiekiami su koldūnais. Valgydavome ir virtus svogūnus, šparagus, o kiekvieną sekmdienį būdavo braškių pyrago su vanilniais ledais. Pusryčiams būdavo patiekiamos dešrelės su skrebučiais arba karšti pyragėliai, ar vafLIAI su kiauliena ir plakta kiaušiniene. Ir kiekvienąkart būtinai kava. Vis dėlto geriausiai įsidėmėjau bulvių košę su riebiu padažu ir savo senelę, Emili, nuolat kartojančią: „Aš dar *visus* jus palaidosiu!“

Nuo tada, kai persikraustėme į Ameriką, senelė mus dažnai aplankydavo, iš Pasadinos į Los Andželą ji atkaldavo raudonu tramvajumi. Tačiau patys pas ją į svečius savo „T“ modelio fordu važiuodavome gana retai.

Man patikdavo svečiuotis pas senelę. Ji gyveno nedideliame name, kurį supo gausybė tropinių pipirmedžių. Visas savo ka-

narėles Emili laikė atskiruose narveliuose. Ypač gerai įsiminiau vieną mūsų apsilankymą. Tą vakarą ji pakilo uždengti narvelių baltais gobtuvais, kad paukščiai užmigytų. Suaugusieji sėdėjo krėsluose ir šnekėjosi. Kambaryje buvo pianinas, aš atsisėdau prie jo ir ėmiau spaudinėti klavišus bei klausytis jų skleidžiamų garsų, tuo metu suaugusieji toliau sau šnekučiavosi. Labiausiai man patiko garsas, kurį išgirdavau pačiais kraštiniais pianino klavišais, tais, kurie apskritai beveik net neskambėjo, – šių klavišų garsas man priminė vienas į kitą atsimušančius ledo gabaliukus.

– Ar nesiliausi? – suirzęs pakėlė balsą tėvas.

– Tegu berniukas groja, – pasakė senelė.

Mano mama nusišypsojo.

– Kai norėjau šį vaiką pakelti iš lopšio ir pabučiuoti, jis pasi-
muistęs trinktelėjo man per nosį! – prisiminė senelė.

Jie šnekėjosi toliau, o aš nesilioviau grojęs pianinu.

– Kodėl neišsikvieti meistro, kad šitą daiktą suderintų? –
paklausė tėvas.

Vėliau man pasakė, kad važiuosime pasimatyti su seneliu. Mano senelis ir senelė gyveno atskirai. Man sakė, kad senelis blogas žmogus ir kad jam iš burnos nuolat dvokia.

– Kodėl jam iš burnos dvokia?

Man neatsakė.

– Kodėl jam iš burnos dvokia?

– Jis geria.

Mes sėdome į mašiną ir nuvažiavome aplankyti mano senelio Leonardo. Kai atvažiavome ir sustojome, jis stovėjo savo namo prieangyje. Senelis buvo jau susenęs, tačiau stovėjo visiškai tiesus, nesusikūprinęs. Vokietijoje jis buvo karininkas, tačiau atvyko į Ameriką, išgirdęs, kad čia net ir gatvės grįstos auksu. Tai pasirodė netiesa, tad jis tapo vienos statybų bendrovės vadovu.

Suaugusieji iš automobilio nelipo. Senelis pamojavo man ranka. kažkas atidarė dureles ir aš, išlipęs iš automobilio, nuėjau prie jo. Senelio plaukai buvo visiškai balti ir ilgi, kaip ir barzda – visiškai balta ir ilga. Artėdamas prie jo, atkreipiau dėmesį į senelio akis – stebėdamas mane, jos spindėjo tarsi mėlynos ugnelės. Sustojau palikdamas šiokį tokį atstumą tarp mūsų.

– Henri, – tarė jis, – mes esam pažįstami. Užsik vidun.

Jis ištiesė man ranką. Priėjęs arčiau užuodžiau jam iš burnos sklindantį dvoką. Dvokas buvo tikrai labai stiprus, bet senelis man vis tiek atrodė pats nuostabiausias žmogus, kokį man kada nors buvo tekę sutikti, ir aš jo neišsigandau.

Kartu su juo įėjau vidun. Jis atsivedė mane prie kėdės.

– Sėskis. Labai džiaugiuosi tave matydamas.

Tada nuėjo į kitą kambarį. Grįžo nešinas nedidele skardine dėžute.

– Čia tau. Atidaryk.

Niekaip nepajėgiau susidoroti su dangteliu, dėžutė man neatsidarė.

– Duokš man, – pasakė, – štai taip.

Jis kiek atsuko dangtelį ir atidavė dėžutę man. Aš nuėmiau dangtelį – dėžutėje gulėjo kryžius, vokiškas kryžius su kaspinu.

– Oi, ne, – pasakiau, – pasilikit tai.

– Jis tavo, – tarė, – čia viso labo aprūnijęs ženklelis.

– Ačiū.

– O dabar geriau jau eik. Jie nerimauja.

– Gerai. Viso labo.

– Viso labo, Henri. Nors ne, palauk...

Sustojau. Senelis įkišo porą pirštų į nedidelę priekinę savo kelnių kišenę, o kita ranka iš jos ėmė traukti ilgą auksinę grandinėlą. Ištraukė auksinį kišeninį laikrodį ir kartu su grandinėle ištiesė man.

– Ačiū, seneli.

Tėvai ir senelė manęs tebelaukė lauke, įlipau į fordą ir mes nuvažiuovome. Važiuodami jie šnekėjosi apie pačius įvairiausius dalykus. Tauškė neužsičiaupdami iki pat mano senelės namų. Vis kalbėjo, bet apie senelį taip ir neužsiminė nė žodžiu.

2

Prisimenu mūsų automobilį – „T“ modelio fordą. Žvelgiant iš viršaus, pro šalį lekiančios kelkraščio juostos atrodydavo draugiškai nusiteikusias. Šaltomis dienomis, rytais, o dažnai ir kitais kartais, tėvas į variklį iš priekio turėdavo įkišti specialią rankeną ir gana ilgai ją sukuti, kad automobilį užvestų.

– Žmogus gali taip ir ranką susilaužyti. Ji atšoka taip, lyg arklys spirtų.

Sekmadieniais, jei senelė nesisvečiuodavo, savo automobiliu išvažiuodavome pasivažinėti. Mano tėvams patiko apelsinmedžių giraitės. Mylia po mylios žiūrėdavome į medžius, kurie nuolat arba žydėdavo, arba būdavo apkibę apelsiniais. Tėvai visada veždavosi iškylavimo krepšį bei metalinę dėžutę. Dėžutėje tarp sauso ledo gabaliukų jie laikydavo skardines su vaisiais, o į iškylavimo krepšį sukraudavo sumuštinis su rūkytomis dešrelėmis, kepenine dešra ir saliamiu, bulvių traškučius, bananus ir sodos vandenį. Buteliukai su gėrimu nuolat barškėdavo į metalinę dėžutę. Gėrimas greitai atšaldavo, todėl tekdavo laukti, kol jis atšils.

Mano tėvas rūkė „Camel“ cigaretės ir mokėjo daug žaidimų bei triukų, kuriuos mums demonstruodavo su cigarečių pakeiliais. Pavyzdžiui, kiek piramidžių pavaizduota piešinyje? Suskaičiuokit. Mes skaičiuodavome, o vėliau jis parodydavo jų

kur kas daugiau, nei mums būdavo pavykę aptikti. Būdavo ir kitų triukų, susijusių su kupranugarių kupromis ar užrašais ant pakelių. Taip, „Camel“ cigaretės buvo stebuklingos...

Ypač gerai prisimenu vieną mūsų sekmadieninę kelionę. Išskylavimo krepšys buvo tuščias. Tačiau mes vis tiek važinėjomės po apelsinmedžių giraites, vis labiau toldami nuo namų.

– Tėvuk, o ar mums užteks benzino? – paklausė mama.

– Turim užtektinai to prakeikto benzino.

– O kur mes važiuojam?

– Noriu pasiskinti sušiktų apelsinų!

Mano mama užsičiaupė ir tolesnę kelionės dalį sėdėjo tylėdama. Po kurio laiko tėvas pasuko į kelkraštį ir sustojo palei vielinę tvorą. Ištempė ausis sėdėjome automobilyje. Galiausiai tėvas atlapojo duris ir išlipo.

– Atnešk krepšį.

Mes visi persiropštėme per tvorą.

– Eikit paskui mane, – paliepė tėvas.

Atsidūrėme šešėlyje tarp dviejų apelsinmedžių eilių – jų šakos ir lapai užstojo saulę. Tėvas sustojo ir pasistiebęs ėmė skaityti apelsinus nuo gretimo medžio žemiausiai karančių šakų. Skabydamas vaisius jis atrodė piktas. Linguodamos aukšтын žemyn, regis, pyko ir apelsinmedžių šakos. Tėvas mėtė apelsinus į išskylavimo krepšį – jį laikė mama. Retkarčiais jis nepataikydavo ir aš pakeldavau vaisius nuo žemės bei įdėdavau į krepšį. Skabydamas apelsinus nuo žemiausių šakų ir mėtydamas juos į krepšį, tėvas vaikščiojo nuo medžio prie medžio.

– Tėvuk, jau turim užtektinai, – pasakė mama.

– Nė velnio.

Jis nesiliovė skabęs vaisių.

Staiga iš už medžių išlindo vyras, jis buvo labai aukštas ir rankose laikė šautuvą.

– Nagi, drauguži, ir ką čia išdarinėji?
– Renku apelsinus. Jų čia pilna.
– Čia mano apelsinai. Taigi pasakyk savo moteriškei, kad visus juos išpiltų.

– Taigi čia tų apelsinų tiek, kad nors į subinę kišk. Juk kelių sušiktų apelsinų net nepasigesi.

– Neketinu pasigesti *nė vieno* apelsino. Sakyk jai, tegu pila juos lauk.

Vyras atstatė į tėvą šautuvą.

– Išpilk juos, – paragino tėvas mamą.

Apelsinai pabiro ant žemės.

– O dabar dinkit iš mano sodo, – liepė vyras.

– Bet kam tau tiek apelsinų, jų gi čia pilna?

– Čia mano reikalas. Nešdinkitės.

– Tokius kaip tu reikėtų pakarti!

– Šioje vietoje aš pats sau teisėjas. Maukit iš čia!

Vyras ir vėl atkišo šautuvą. Tėvas apsisuko ir nužingsniavo tolyn, o mes patraukėme jam iš paskos. Vyras su šautuvu sekė mums pavymui. Mes įsėdome į automobilį, tačiau kaip tik tąsyk variklis niekaip nenorėjo užsivesti. Tėvas išlipo su specialiu raktu. Jis du kartus pamėgino užvesti variklį, bet nesėkmingai. Tėvą ėmė pilti prakaitas. Vyras su šautuvu stovėjo kelkraštyje.

– Nagi, kurk pagaliau savo seną geldą! – riktelėjo.

Tėvas buvo pasirengęs sukti rankeną dar kartą, tačiau kilstelėjęs galvą pasakė:

– Šitas kelias nėra privati valda. Ir mes galim čia stovėti tiek, kiek tik širdis geidžia, velniai griebtu!

– Šūdą jūs galite! Nešdinkitės su tuo laužu *lauk*, ir kuo greičiau!

Tėvas trūktelėjo rankeną darkart. Variklis pačiaudėjo ir užgeso. Mama, pasiėmusi į glėbį tuščią iškylavimo krepšį, sėdėjo netardama *nė žodžio*. Tėvas iš naujo pasuko rankeną ir variklis

pagaliau užsivedė. Tėvas liuoktelėjo vidun ir ėmė perjunginėti ant vairo įtaisytas pavaras.

– Ir nesugalvokit čia grįžt, – pagrasino vyras, – kitą kartą taip lengvai nebeišsisuksite.

Tėvas smarkiai nuspaudė akceleratoriaus pedalą. Žmogus su šautuvu tebestovėjo pakelėje. Fordas važiavo vis greičiau. Po kurio laiko tėvas sulėtino automobilį ir apsisukęs nurūko atgal link tos vietos, kurioje buvo likęs mūsų skriaudikas. Ten jo jau neberadome. Galiausiai, išvažiuodami iš apelsinmedžių giraitės, sulėtinome greitį.

– Vieną dieną aš čia dar grįšiu ir tada jau kaip reikiant pamokysiu tą niekšelj, – pasižadėjo tėvas.

– Tėvuk, šįvakar pagaminsiu skanią vakarienę. Ko norėtum? – paklausė mama.

– Kiaulienos žlėgtainio!

Niekada anksčiau dar nebuvo matęs, kad tėvas važiuotų taip greitai.

14

3

Tėvas turėjo du brolius. Jaunesniojo vardas buvo Benas, o vyresniojo – Džonas. Abu buvo alkoholikai ir nevykėliai. Tėvai dažnai apie juos kalbėdavo.

– Abu jie šnipšto verti, – sakydavo tėvas.

– Tiesiog jūs visi augote negeroj šeimoj, – atsakydavo motina.

– Tai kad ir *tavo* brolis ne kažį ko vertas!

Motinos brolis gyveno Vokietijoje. Tėvas dažnai jį keikdavo.

Turėjau ir dar vieną dėdę, Džeką, – jis buvo mano tėvo sesers, Elinoros, vyras. Niekada nebuvo matęs dėdės Džeko ir tetos Elinoros – tėvas buvo su jais susipykęs.

– Matai šitą randą ant mano rankos? – klausdavo tėvas. – Kai aš dar buvau labai jaunas, sesuo Elinora man čia smeigė su nusmailintu pieštuku. Randas taip ir neišnyko.

Mano tėvas nemėgo žmonių. Manęs jis irgi nemėgo.

– Vaikai turi būt matomi, bet negirdimi, – sakydavo man.

Buvo ankstyva sekmadienio popietė, senelė Emili tądien neatvažiavo.

– Mums reikėtų aplankyti Beną, – pasakė mama, – jis miršta.

– Jis nuolat skolinosi iš Emili pinigų. O paskui juos pralošdavo, pragerdavo arba prašikdavo su bobom.

– Žinau, tėvuk.

– Dabar jis mirs, o Emili neturės nė skatiko.

– Vis tiek derėtų aplankyti Beną. Sako, kad jam liko kokios dvi savaitės.

– Gerai jau, gerai! Važiuojam!

Taigi sėdome į savo Fordą ir išvažiuome. Po kurio laiko tėvas trumpai stabtelėjo ir mama nupirko gėlių. Važiuome ilgai, kalnų kryptimi. Pasiekę prieškalnes, pasukome nedideliu vingiuotu keliuku, vedančiu aukštyn. Dėdė Benas gulėjo sanatorijoje ir buvo bimirštąs nuo tuberkuliozės.

– Turbūt Emilei laikyti čia Beną kainuoja krūvą pinigų, – pasakė tėvas.

– Gal jai padeda Leonardas? – balsu mąstė mama.

– Leonardas nieko neturi. Jis viską pragėrė ir išparceliavo.

– O man senelis Leonardas patiko, – pasakiau.

– Vaikai turi būt matomi, bet negirdimi, – tarė tėvas, o tada tęsė: – Oi, tas Leonardas, – mums, vaikams, geras būdavo tik tada, kai prisigerdavo. Žaisdavo su mumis ir duodavo pinigų. Bet kitą dieną prablaivėjęs būdavo pats nykiausias tipas visame pasauly.

Fordas lengvai kilo įkalnėn. Oras buvo grynas, diena saulėta.

– Pagaliau, – pasakė tėvas, įsukdamas į parkavimo aikštelę prie sanatorijos. Mes išlipome ir aš nusekiau paskui tėvus į ligoninę. Kai įėjome į palatą, dėdė Benas sėdėjo lovoje ir spoksojo pro langą. Jis atsisuko ir pažvelgė į mus. Dėdė buvo labai patrauklus vyriškis: smulkus, juodais plaukais, jo tamsios akys spindėjo tarsi šviesą atspindintys briliantai.

– Sveikas, Benai, – pasisveikino mama.

– Labas, Ketī, – atsakė jis ir pažvelgė į mane, – o čia turbūt Henris?

– Taip.

– Sėskitės.

Mudu su tėvu atsisėdom.

Mama liko stovėti:

– Gėlės, Benai. Nematau vazos...

– Ačiū, Ketī. Labai gražios gėlės. Bet vazos čia nėra.

– Eisiu, atnešiu vazą, – tarė mama.

Nešina gėlėmis ji išėjo.

– Na, ir kurgi dabar visos tavo mergšės, Benai? – paklausė tėvas.

– Retsykais atvažiuoja.

– Kurgi ne.

– Retsykais atvažiuoja.

– Mes čia atvažiuvom tik todėl, kad tave aplankyti norėjo Katarina.

– Puikiai suprantu.

– Ir aš tave norėjau aplankyti, dėdė Benai. Manau, kad tu esi tikrai geras, – pasakiau.

– Geras kaip mano subinė, – nepatenkintas burbtelėjo tėvas. Į kambarį grįžo mama, vazoje laikydama gėles.

– Na štai, padėsiu jas ant šio stalo prie lango.

– Nuostabios gėlės, Ketī.

Mama atsisėdo.

– Mes čia ilgai neužsibūsime, – pasakė tėvas.

Dėdė Benas pakišo ranką po čiužiniu ir išsitraukė pakelį cigarečių. Įsikišo vieną cigaretę į burną ir, brūkštelėjęs degtuką, prisidėgė. Giliai įtraukė ir išpūtė dūmų kamuolį.

– Juk žinai, kad tau negalima rūkyti, – susiraukė tėvas. – Man visiškai aišku, kaip tu jų gauni. Tau atneša tos kekšės. Ką gi, papasakosiu apie tai gydytojams, daugiau nė vienos šliundros pas tave nebeįleis!

– Baik šūdą malt, – pasakė dėdė.

– Man kilo puiki mintis – kodėl gi man dabar pat neišplėšus jos tau iš burnos? – tęsė tėvas.

– Nepanašu, kad tau apskritai kada nors būtų kilusi bent viena puiki mintis, – per dantį tėvą patraukė dėdė.

– Benai, – įsiterpė mama, – tau nederėtų rūkyti, rūkymas tave pribaiigs.

– Nugyvenau gerą gyvenimą, – išpūsdamas dūmus atsakė dėdė.

– Tu niekad normaliai ir negyvenai, – užbaubė tėvas, – melavai, girtuokliavai, amžinai viską skolindavaisi ir buvai paleistutis. Per visą savo gyvenimą nesi išdirbęs nė vienos dienos! O dabar, sulaukęs vos dvidešimt ketverių, jau tuoj tuoj pakratysi kojas!

– Buvo visai smagu, – tarstelėjo dėdė ir giliai į plaučius įtraukė cigaretės dūmo.

– Dingstam iš čia, – nebeapsikentė tėvas, – jam galvoj jau visai negerai!

Tėvas pakilo. Tada atsistojo motina. Atsistojau ir aš.

– Sudie, Ketī, – atsisveikino dėdė, – sėkmės tau, Henri.

Jis pažvelgė į mane, šitaip parodydamas, kurį Henri turėjo galvoje.

Mes nusekėm tėvui iš paskos sanatorijos koridoriais ir išėjom į stovėjimo aikštelę prie savo „T“ modelio fordo. Įsėdom,

automobilis užsivedė ir mes vingiuotu kalnų keliuku pajudėjom žemyn.

– Reikėjo pabūti ilgiau, – pasakė mama.

– Negi nežinai, kad tuberkuliozė užkrečiama liga? – paklausė tėvas.

– Man atrodo, kad dėdė labai geras, – pasakiau.

– Tai liga, tau taip galėjo pasirodyt kaip tik dėl jo ligos, – tarė tėvas. – O be to, jis pasigavęs ir visokio kitokio velnio, ne tik tuberkuliozė.

– O ko jis dar pasigavęs? – paklausiau.

– Dar per mažas, kad suprastum, – atsiliepė jis.

Tėvo vairuojamas fordas leidosi vingiuotu keliuku žemyn, o aš maščiau apie ką tik ištartus žodžius.

Vieną iš eilinių sekmadienių sėdom į savo fordą ir išsirengėm ieškoti dėdės Džono.

– Jis visai neturi kiaušų, – pasakė tėvas, – net neįsivaizduoju, kaip jis pakėlęs savo kvailą marmūzė gali pažiūrėt žmonėms į akis.

– Jam nederėtų kramtyti tabako, – atsakė mama, – tą šlykštinę nuolat spjaudo kur papuola.

– Jei šioje šalyje prisiveistų daugybė tokių kaip jis, čia išsyk viską užvaldytų siauraakiai kinai, o mes tik jų apatinius skalbtume...

– Tiesiog Džonui taip ir nepasitaikė tinkama proga, – tarė mama, – jis labai jau anksti paliko namus. Tu nors vidurinę baigėi.

– Baigiau universitetą, – burbtelėjo tėvas.